

Ježi Gužanjski

SNEG U DRUGOJ POLOVINI NOVEMBRA

Pao je sneg i pokrio svako zlo.
U moje pokolenju takva čuda još narastaju do simbola.
Te večeri pili smo kao obično
upropašćujući najbolje trenutke svoga života.
Pesnik Kšištof G. »sipao je u sebe to uveličavajuće staklo.
I ćutao.«
U to vreme pao je sneg i pokrio svako zlo.
A ipak nismo radili ništa takvo
što bi moglo da uvredi tzv. kosmos.
Ratovi, nasilja, duhovna iskrivljavanja i obični konformizam
bili su za nas nazivi devičanski koliko i neshvatljivi.
A ipak pao je sneg i pokrio svako zlo.

Očito pojma nemamo o lepim i zastidjućim stvarima.
Teški dogled izdaleka nas pronalazi i približava.
Na tvome licu, pod levim okom, ogromna suza sprema se za skok.
Na tvome dlanu, odmah nad prstenjakom, ogrebotina,
poput rova iskopanog u cilju odbrane.
Moje usne, u uvećanju, dva puta su uzdrhtale od želja
kojima ne lete u složnom ritmu reči i poljupci.
Takve potvrde bespomoćnosti bile su nezamislive
početkom našeg veka.

Godine 1910. u Parizu je pao sneg i pokrio svako zlo.
U prozoru, na četvrtom spratu, stajala je žena i smešila se.
Niko ne pamti detalje.
Je li bila lepa?
I šta je htela na kaže?
Ubrzo je umrla i sahranjena na jednom pariskom groblju.
Deset godina kasnije kritičar Žorž Ribmon-Desen
napisao je u listu 319 o Jesenjem salonu, imajući na umu Pikabiju:

»Kad uđete u Gran-Pale, ne približujte se mračnom uglu pod stepeništem. Kako se čini, tamo na lancu drže nekog živog.« Iz toga se dà izvesti prost tok događaja: sneg — žena, Pikabija — besmrtnost. Kroz izokrenut dogled nečije oko pažljivo je pratilo tvrdi obris lanca — ništa više. Sad plamen upaljača poput bacača vatre baca se na moje usne — bekstvo ljubavi i uzaludnih reči, smiluj se nad nama.

OPIS OLUJE

U 12 časova još sam bio srećan dečak koji veruje u trajnost i poredak stvari.
 U 12 časova i 30 minuta zapalio se sto i knjige što behu na njemu.
 U 13 časova izgorela je stolica.
 U 13 časova i 30 minuta stigli su vatrogasci.
 U 14 časova vatrogasci ugasiše Paskala, Ustoličenu, Mišoa, Trans-Atlantik, sve ostalo sa imovinom pobeže u Egipat.
 Sartr je jahao na magarcu.
 Dete-Bursu nosila je Gospođa Bovari.
 Zbog toga izbi skandal.
 U 14 časova i 30 minuta uspeh da ovladam situacijom.
 Osvojio sam teren.
 Zasadio drveće.
 Prosekao staze.
 Najzad sam mogao da pustim u vrt kneza Miškina, Bardema, Izvesnog Plima, Stavrogina, Konzula, Sanseverinu i Bogarta koji je, kao što se zna, idealni crni karakter.
 U 15 časova i 30 minuta stanje je sazrelo za zločin.
 Ko je ubio?
 Ko je ubijen?
 Kakvu je ulogu u tome odigrao jednooki baštovan?
 Ali ja nisam ubio.
 Moje jedino pravo osećanje bio je Bes, a zatim Bespomoćnost.
 Ništa mi se nije bacilo pod pero.
 Iako sam bio kadar za dalje ludosti.
 Ama baš ništa.
 Osim opisa oluje.
 Letnja oluja — jeste, to mi je bilo potrebno.
 Očišćenje.
 Svežina.
 Atmosfera razumevanja i poverenja od strane spoljnih činilaca koji uopšte oblikuju naš odnos prema doživljajima.

Kao u pravom bioskopu Bogart drži sve na nišanu a potom gine od policijskih metaka u 16 časova i 30 minuta odlazi jednom zanavek glavna ličnost moga vrta plačite dame plačite gospodo naše strukture su lepe ali će proći zajedno s prvom grmljavinom letnje oluje s prvom munjom na večernjem nebu forme će nas uništiti uzbuđenje će nas spasiti na žalost dragi moji ja ne umem da se uzbuđujem

U raju se oseća na benzin.

SKLAPANJE PRIJATELJSTVA

Došao k meni čovek sa ulice i veli da je moj prijatelj.
 No ja ga nisam poznao, dadoh mu po zubima i izbacih ga na stepenice.

On ponovo dođe i reče da me odlično poznaje.

Neka to dokaže.

Reče mi da se do gola svučem i kada to učinih, iz džepa mantila izvadi duga klešta.

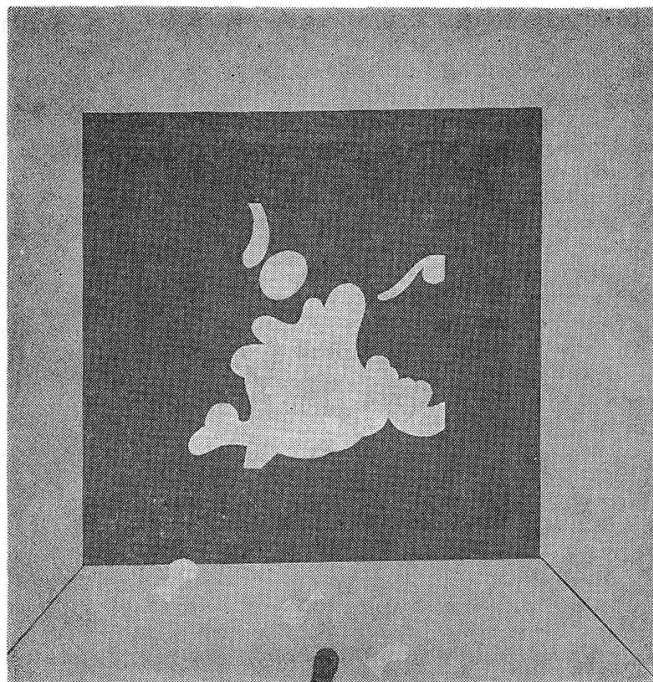
Najpre skide s mene kožu, a zatim počeo da ređa po stolu: srce, jetru, pluća, želudac. Radio je nesređeno ali savեսno.

Kad na meni ostade samo kostur i glava, čovek pokuša da prodre u moj mozak.

Pobunih se.

Tada se on uvredio, navučeo na mene kožu i iziđe zalupivši vrata.

I tako izgubih prijatelja.

Julijan Kornhauzer

MOJA ŽENA SPAVA, ILJIČU

Pariz, 1904. godina, Lunačarski dočekuje Lenjina na stanici, slikar Aranson izrađuje Sokratov portret, žušanj oglupelih pesnika, pokazuje se da su dame iz društva — agentkinje stranih velesila, za šta se borio LEF, Merkulov vaja gipsano poprsje, vicevi o Jevrejima dok se igra šah, Bog sa konjskom glavom o kecelju briše masne prste, kvadratni šalteri partije, tu leži tesar, družje, a tamo neki Srbin, hrastovi časovnik iz doba fen de sjekla, u toj prostoriji nekoliko reka još bez naziva, možda Leta, zemlja seljacima, zemlja svima, Kručoni se bori za žargonske izraze, kao: dati po njušci, kako bi bolje izrazio revoluciju, ne jede, steže ruku, nema vremena, kako to, sveži grobovi radnika, Valoton piše na krstu ćirilicom: glupak je ukras života, a u zagradama Gorki, poema Lenjin je završena i Majakovski telefonira u staklaru pitajući za vreme književne večeri: na žalost, Vladimire Vladimiroviču — odgovaraju — zasad pravimo revoluciju, u Parizu je mart i toplo, Lenjin iz kuće izlazi na prstima da ne bi probudio ženu, budućeg ministra prosvete.

BOLEST

Izmasakrirati pesnike. Iz korica sna iskače smrt, Bunjin nasmejava ženu. Izmasakrirati pesnike, u tvornicama izigravamo tužne revolucionare, Majakovski u kliskim vijugama mozga. Čežnja za toplim klupama u vreme kad je mesec nabrekao od krvi — neizlečiva bolest. Lakše je male dečake općiniti šarenim perjem nego se setiti da je kuća slepa. Uostalom, ko zna. Zaviruju u sobu, krste se kao što ih je naučio ded, stavljaju lažnu paru u usta umrloga, i tapšući punačkim ručicama besno viču: idemo, idemo na spavanje jer je već kasno.

KAD UGLEDAŠ GOMILU BRZO SE VRAĆAJ KUĆI

Kad ugledaš gomilu brzo se vraćaj kući,
uneće te u goruću državu,
zaustaviti dah, staviti pod ključ
bespomoćnosti, otvoriti dućane srdaca. U kući
čeka te antikomunizam, ostava
punā zaliha za zimu. Ni levo,
ni desno, opominje te ded koji je
preživio dva rata i zna šta govori. U stvari,
ako ljudi ginu u nekom stranom gradu
koji posećujemo u vreme odmora, možemo
mirno sestī za demokratski ručak
i čekati šta će biti. Eventualno stupiti u štrajk gladu.

PROBA

Naredili smo da se zasniva himna, a sami se uvlačili
u čestār snova koje su postavljali uredi.
Nismo zauzimali stav mirno, i majke su nam pljuvale u lice,
držeci u rukama molitvenike uvezane u kožu.
Pored nas su prolazili automobili od crvenog sukna,
bacane su petarde, a mi,
visoko iznad glava držeci zastave
značajno smo se smešili jedni drugima. Znali smo
da je to samā generalna proba, lažna uzbuna
koja je za neke postala jedina
šansa za unapređenje.

GRANICA

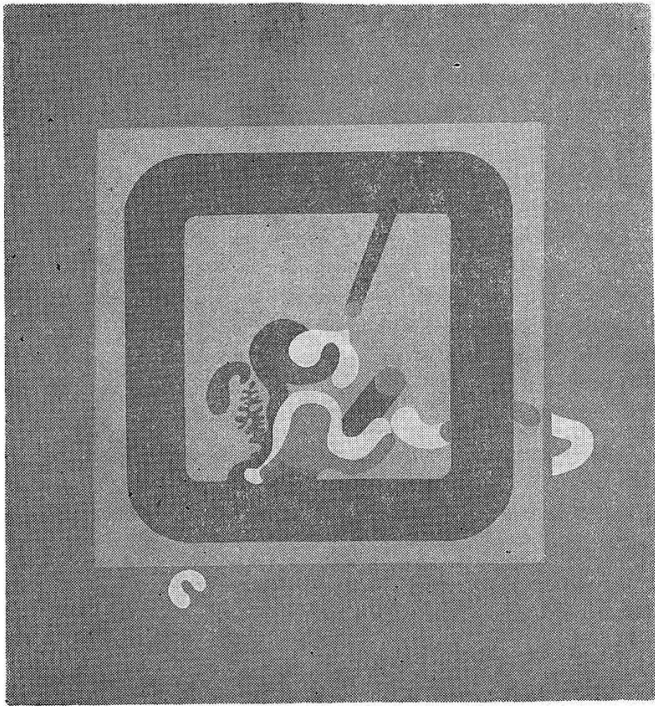
Sve što je dosad bilo
osmišljavanje proporcija, traženje zlatne
sredine, krio je u sebi princip pobune:
brodovi izduženih jarbola
gasili su se u soli mraka, prevodioci što su
zaboravljali kojim jezikom govore, vesti što su raspljivale
maštu krojača, skakale na kamile u bekstvu
od isušenog hodočasnika bile su bliže izvora
koji je još ključao. Niko nije utoao, no koliko je istinitije
bilo onđ ćutanje očeva skrivenih u zidovima:
gde će izbiti krv, koji će natpis zidarima objaviti
blagu vest, plen osvete? Svest o tome
da granica postoji, da se zemlja deli i
da se stepenice mogu prekinuti posle desetak stepenika,
daje ohrabrenja: slike iz porodičnog albuma
izrastaju u relikviju kojoj se možemo samo diviti,
bez ograda i kritičkih primedaba. U četinama borbe
o zatucanosti se govorilo: koketerija. Osluškujući škripu
peščanog sata postrojavana su deca: imate lukove
i perjanice, igrajte se tiho. Ali pucao je šljunak
po kome je poput opuška lako stupao
Bledoliki s krepalim magarcem na leđima.

CILINDAR

Dali smo se uhvatiti na lepak poezije,
putovali u planiše narodnog stvaranja,
vazduh je bio ukrasna papirna šara,
mina srca nije eksplodirala. Dali smo se
uhvatiti na lepak poezije. Govorili:
kakva sreća moći ubijati
maštu i dan, dan i umetnost.
Umetnost nam je nabila kapuljaču na glave,
glava je udarala o zid istine,
sipao se malter. Ko je pametniji,
mi il' poezija? Povikasmō:
mi! Otvoriše mrak scene na kojoj smo
prodavali glasove, nepoverenje, bič
satire šibao je po licu šaptača. Povikasmō:
poezija! Pucao je kordon metafora, na ulicu se
izlivala lepljiva tečnost, odlazila
u kanale, neko skrenu pažnju na boju,
tako lepu. Da, lepa je boja mržnje
na koju je nataknut cilindar.

SADA KAD SAM SE PROBUDIO

Sada kad sam se probudio
Svetao čist ko posteljina
Gotov kao veliki ćvorak zavisti
Što nad nama kruži
Poverljiv u reč nevinost koja je daleko
Kao severno more ali večno bdi
U mome domu što se razvlači
Shvatio sam da je sve
Uključujući i dom s rumenom unutrašnjošću
Bilo solidna igra koju smo sami izmislili
Nisam pružao ruku mudrost je sazrevala u laboratoriji
Prijatelj otac koji je profesor fizike
Nije više držao predavanja o gravitaciji
Prostor mu se mešao sa obavezama
Gledao sam na ruke zima nije mogla da ide ukorak sa mnom
U ustima pesme rime su zvučale kao signalna melodija
Nisam mogao da shvatim najprostiju metaforu
Koja pojam prijateljstva približava pojmu odgovornosti
U novinama se stalno pisalo o devalvaciji
Mogao sam da putujem no nisam putovao
Mogao sam da saznajem no nisam saznavao
Hteo sam da budem srećan da ne čujem gejzir srca
Naprosto srećan kao železničar na stepenicama voza
Da ne čujem kloparanje točkova i rušenje grada
Bisernih zuba naprosto srećan kao prodavac
Lala koji ima celofan umesto pokožice
Sada kad sam se probudio
Uvideh da smo od početka bili pod paljbom kamere
Velikog javnog oka što se nikad ne zatvara
Ono što mi je ličilo na šum vodopada
Bilo je oznojena lepeza aplauza
Prolećno ludilo pokazalo se da je masni naslov
Na prvoj strani novina
Sve svaki nerv jutra podsećao je na vrelī pokrivač
Što je pao s neba a na nebu znaju šta pišti u travi
Imena naročito imena već nepostojećih političara
Pupela su na stranama opšte enciklopedije
I baš sada kad sam se probudio
Kao lopta što skače u basen
Na prste sam prebrojao svoje prijatelje
Koji govore »u redu« »pričekaj« »ne boj se«
Takođe na prste prebrojao sam svoje grehe
I veliki svet okrenu mi leđa
Počeh da upotrebljavam nove reči koje su
Bile veoma birane
Ja ti on ona ono mi vi oni
Ti si plemenit
I ja sam plemenit
I svi smo mi plemeniti gde si
Nema više tvog srebrnog štapa kojim si kucao
Po vulkanu mozga
Nikoga nema naši dugi noževi ušli su u krzno
Kuhinje
Valjamo se na livadi koja kao magnet privlači
Naše telo naprslo u sredini
Naše ruke više ne rastu
Da li ćemo pasti
Da li ćemo pasti kao onaj bleđi pesnik što leti u vreći grada
Posmatramo mrtve luke obli trbuh mora
Leteći vidimo Andžeja Vrublevskog dok kleči na betonu
Jedući vavelsku salamu
I u ormar u zatvorenog Andžeja Bursu koji isprobava
Kravate hiljade kravata
Naše ruke više ne rastu
Raste naša slava kao krivulja proizvodnje čelika
Raste naš mir kao švedski hotel
Raste naša poezija kao mržnja iz koje
Cepamo listove
Cepamo listove
Listove
Listove
Listove
Listove
Listove

Januš Stičenj

PLAVI EKSPRES

ne izlazi iz voza
jer kad na peronu segneš rukom za kartom
pokazaće se da ju je promoćila kiša
(koju nisi video)
i rasplinuće ti se u ruci
a ti ćeš promucati kontroloru: — izgubio sam svoje ogledalo

ne izlazi iz voza
jer samo tu možeš ponoviti šapatom gledajući kroz prozor:

— ah tako izgleda java —
ne izlazi iz voza
jer tu se krećeš čudno lako u svome snu
a kad u jednom trenutku jedan od junaka tvoga sna

(prosto normalni putnik)
pride i ugasi ti časovnik
znaćeš da je to tvoja kreacija
i u najbolju ruku mirno ćeš zevnuti

ne izlazi dakle iz voza
jer čak i kad na peronu opaziš da ti je
u vozu ostala šaka tvoje kose
što tamo kruži poput oblaka
i mada ćeš u bolu dotaći tu ranu na glavi
iz koje će ti na ruku kanuti krv
zaboravićeš i nikad nećeš poverovati
da si ikad živeo u svome vlastitom snu

KUD SE DEDOŠE HEROJSKA VREMENA?

za šta su potrebni nokti?
za oštrenje olovke u nedostatku žileta
no najbolje ćeš učiniti
ako jedne večeri pođeš u kafanu
(malu, ugodnu)
i sedneš u ugao kao što seda tajna
i kažeš kelnerici:
— moram li ja u ovoj situaciji da platim? —
i malo kasnije dodaš: — ako tajna
mora da vam plati, nećete proći
bez velike glavobolje —
uostalom postoji i drugo rešenje:
sklopi mistični brak sa Evom Gural
koja potiče s planina:
onih najviših sasvim plavih
Eva Gural koja krade šećer
i u Kafu Rio u Poznanju
i u restoranu »Pod kestenima« u predgrađu Kšiki
i gde god se da
na venčanju će ti prići sa šećerom
da ga stavi na tvoje unutrašnje rane
ali najzad će te poljubiti u usta
govoreći: — bole me ruke toliko ga ima —
— to je onaj najveći šećer — prošaptaće svedoci
i tako će te nahraniti šećerom
da će se i sama povući začuđena:
— takvu koncentraciju svetosti ne videh od detinjstva —
— on samo uvežbava definiciju — prošaptaće jedan svedok
(drugome na uho)
— nije istina više ne uvežbavam — ti na to
posle mističnog venčanja uvek je na svadbi tišina
i Eva Gural vraća se na planine
otuda će do tebe dopreti njen šapat:
— moja je sreća prozirna kao vazduh —
takva mistična venčanja se ipak
dešavaju samo u trenucima zanosa
(i svadbe su dobre za nizak krvni pritisak)
ali koja je u stvari tvoja glavna briga:
slučajni ljudi slučajni ljudi
i kelneri koji su novinari
te viči iz sve snage:
— Evo Gural možeš li da mi prineseš do usta
tu belu paprat kojom se hraniš u planinama —
koja je još bolja od šećera —

— Evo Gural čuj me najzad ja zaista
nemam mašte javnog tipa —

BELESKE O PESNICIMA

JEŽI GUŽANJSKI (JERZY GORZANSKI), rođen 1938, živi u Varšavi. Objavio tri zbirke poezije: *Proba s prostorom* (1963), *Delatnosti* (1967) i *Kriju mčarenje* (1973). Takođe se ogledao u prozi i drami. Mada se isticao već od svog stupanja u pesnički život (pripadao je vrlo značajnoj pesničkoj grupi mladih koja je istupala pod zajedničkim nazivom »Pesnička orijentacija Hibridi«), Gužanjski je svojom trećom zbirkom načinio pravi zaokret u svom stvaranju i osvojio vrlo visoko mesto u savremenoj poljskoj poeziji. Time se sasvim približio »novom talasu« mlade poljske poezije, obično svrstavane pod skupni naziv »Pokolenje 1970«.

JULIJAN KORNHAUZER (JULIAN KORNHAUSER), pesnik iz Krakova. Član je i osnivač pesničke grupe »Sada«, koja se izdvaja jasnošću programa, a sačinjavaju je asistenti krakovskih visokih škola. Druga Kornhauzerova zbirka, *U tvornicama izigravamo tužne revolucionare* (1973), pozdravljena je kao jedna od najličnijih knjiga mlade poljske poezije. Sa svojim kolegom Adamom Zagajevskim, Kornhauzer je upravo objavio zajedničku knjigu kritičkih eseja *Nepravedstavljeni svet* (1974). Za nas je zanimljivo da je ovaj talentovani pesnik studirao srpskohrvatski jezik i da je asistent na katedri za slavistiku. Magistarski rad je pisao o srpskom nadrealizmu, i ogledao se kao vrstan prevodilac naše poezije (prevodio Davića, Matića, Dedinca, Ristića, Raičkovića, Milutina Petrovića i druge).

JANUŠ STIČENJ (JANUSZ STYCZEN) je iz trećeg velikog poljskog kulturnog centra, Vroclava. Član je veoma borbene grupe mladih vroclavskih pesnika »Grupacija 66«. Objavio je zbirke *Konture* (1966), *Ogledalo-Sofist* (1969) i *Božanski paragraf* (1971), a odlikuje se neobuzdanom maštovitošću koja, kako ističe kritika, nastoji da se »otme iz ropstva realističke logike«, no ipak ne pristaje da se odrekne konkretna ili da se približi pristalicama takozvane lingvističke struje, danas veoma primetne u poljskoj poeziji mladih. Sem u poeziji, Stičenj se ogledao i u prozi.

Izbor i prevod sa poljskog
Petar Vujičić